

Aile Kurma ve Aileyi Koruma Hakkı

Aile, doğum, evlilik ve süt bağıyla bir araya gelen bireylerden oluşan sosyal bir yapıdır. İlk insanın yeryüzüne ayak basmasıyla aile kurumu oluşmuş ve yaratıcının iradesiyle ilk insan bir aileye sahip olarak yaratılmıştır. Hz. Adem yanında Hz. Havva'nın yaratılmış olması bunun en güzel örneğidir. İslam dininde aile, sosyal hayat içerisinde gerekli bir kurum olarak görülmüş, insanın mutluluğu için temel kabul ettiği ailenin önemini Kur'an'da, Rum suresi 21. ayette şöyle vurgulanmıştır, "İçinizden kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun varlığının ve kudretinin delillerindendir. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." Bireyler arasında sevgi ve merhamet var etmesiyle aileyi huzurlu bir yuva yapan Allah, yine bu huzur ve muhabbetin devam etmesi için emir ve tavsiyeler de bulunmuştur. (Çolak, 2016: 107).

İnsanlık tarihi ile beraber var olan aile, bütün toplumlarda görülmüş, neslin devamı ve ahlaki çöküntüyü önlemede önemli bir yere sahip olmuştur. Aile kurumu, insanların gelişiminde, toplumların medenileşme sürecinde önemli bir vasıtadır. Bu nedenle tarihin her döneminde aile kurumuna ihtiyaç duyulmuştur. (Bayar, 2011: 89). Çünkü aile, toplumun özüdür ve toplumdaki örgütlenme aileden başlar. Aile içindeki bireylerin maddi ve manevi bazı ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların karşılanması, kuşakların güçlenmesini, maddi ve manevi değerlerin artmasını ve bu değerlerin sonraki nesillere aktarılmasını sağlar. (Cansel, 1960-1970: 11). Aile kurma ve aileyi koruma hakkı genellikle temel insan hakları içinde yer alır. Aile kurma hakkı, bireyin evlenme ve aile kurma özgürlüğünü içerir. Aileyi koruma hakkı ise ailenin devamını sağlamak, çocukları korumak ve aile birliğini desteklemek amacıyla tanınan hakları içerir. Bu haklar, uluslararası sözleşmeler ve birçok ülkenin yasalarında koruma altına alınmıştır. Ayrıca, bu haklar genellikle toplumun sosyal düzenini sürdürmeye yönelik olarak da değerlendirilir.

Huzurlu ve sağlıklı aile yapılarında, aileyi oluşturan fertler arasında, ilişkiler yasa dışı ve kuralsız yürür. Medeni Kanun'un 185. Maddesine göre: "Eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitime ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirlerine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar." Yine Medeni Kanun'un 322. Maddesine göre: "Ana baba ve çocuk, aile huzurunun ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler." Bu ilişkilerin tamamı güven duyma esasına dayalı sürekli yaşam birliği ilişkileridir. Dolayısıyla aile hukuku kuralları esnek kurallardır. Mutluluk, dayanışma, sevgi ve saygı gösterme, aile onurunu koruma hukuk ve yasayla sağlanacak erdemler değildir. (Kapancı & Başoğlu & Serozan, 2016: 532-533).

Toplumların oluşmasında en küçük sosyal yapı olan ailenin şekillenmesindeki etkenlerden biri de dindir. Din insanların hayatlarını şekillendirmede, aile ve toplumun oluşmasında önemli bir yere sahiptir ve her din, kendi insan anlayışı çerçevesinde aile kurumunu şekillendirmektedir. Yahudi inancında aile, sosyal bir yapı olmanın ötesinde dini bir yapı ve kutsal bir kurum olarak kabul edilir. Bu inanca göre birey, tabiatı gereği karşı cinsle

birlikte bir bütün oluşturmaktadır. Yahudi inancında aileyi korumanın temel esası, toplumun bozulmasının önüne geçmektir. Bunun için aile, kuruluş aşamasından itibaren ilahi emir ve yasaklar çerçevesinde şekillenmekte, neslin çoğalması ve onu korumak için kutsal metinler dikkate alınmaktadır. Kutsal metinlerde aileyi korumak için kurallar bulunmakta, eşlerin aileyi yıkan ve toplumun bozulmasına neden olan zina suçunu işlemeleri ve gayri meşru ilişkilerde bulunmaları kesin olarak yasaklanmıştır. Hristiyanlık inancında da aile sosyal bir yapı değil dini bir yapı olarak kabul edilmekte, Tanrı tarafından kurulduğu var sayılmakta ve Tanrı'nın ailesi olarak kabul görmektedir. Kurulan bu aile, İsa ile Kilise'nin birlikteliğine benzetilmektedir. Hristiyanlıkta aileyi kurmanın amacı, neslin çoğalması, ahlaki bozulmayı engelleme ve zinaya düşmemek için bir araçtır. (Eşmeli, 2017: 62-69).

İslam dini aileye büyük önem vermiş ve aile, Allah ve Rasulü'nün getirmiş olduğu ilkeler çerçevesinde şekillenmiş, bireylerin nikahla evlenip aile kurmaları çeşitli ayet ve hadislerle teşvik edilmiştir. İslam dininde aile, neslin ilahi iradeye göre devamını sağlar ve değerlerin sonraki kuşaklara aktarma görevini yerine getirir. İslam aile yapısı, sağlıklı bireylerin yetişmesi için sağlıklı bir aile ortamını gerekli görmekte, ailedeki fertlerin birbirlerine karşı olan görev ve sorumluluklarına geniş yer vermektedir. İslam'da nikah bir misak ve akittir, diğer dinlerde olduğu gibi tam olarak dini bir yapı olarak görülmemekle beraber, ilahi iradeye uygun bir şekilde kurulması yönünde önemli bir olgudur. Bu açıdan bireyin Allah'ın helal dairesi içinde maddi, manevi ihtiyaçlarını karşılama imkanı sunan toplumun temel taşıdır. İslam dini aile kurmayı bireylerin tabiatları gereği olan nefsanî ihtiyaçlarını huzur ve sevgi içerisinde, zinaya düşmeden gidermeleri, gayri meşru ilişkilerden uzak durarak nesilleri korumak ve neseplerin karışmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Aile çocukların ilk eğitim aldığı yer ailedir, bu nedenle aile kurumunun sağlam olması toplumun da sağlam olması anlamına gelir. Ailenin kurulmasına dair İslam dini çeşitli emir ve tavsiyelerde bulunmuş ve onun korunmasına yönelik kanunlar getirmiştir (Eşmeli, 2017: 69 -72).

Tarihten bugüne bütün toplumlar aile kavramına büyük önem vermişler, aileyi koruyamayan toplumlar er ya da geç çökmeye mahkum olmuşlardır. Ailede başlayan sorunlar, çözümler topluma da yayılır, bu sorunlar toplumları da devletleri de çökertebilir. Bu konunun önemine binaen Kur'an'da aile hukuku hükümlerinin vahye dayanma oranı diğer hukuk alanlarına göre çok daha fazladır. Kur'an'ı Kerim'de aile hukuku ile ilgili hükümler geniş bir şekilde ele alınmış, neyin hangi şartlarda helal veya haram olacağı ile ilgili hükümler ortaya konmuştur. Aile kurma, bunun sürdürülmesi, çıkacak sorunlar ve bunların çözümünde izlenecek yol ve evliliğin bitmesi halinde ortaya çıkacak hukuki işlemler detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Bunun sebebi belki de ailenin insan ve toplum hayatı için taşıdığı önemden gelmektedir (Çolak, 2016: 108).

İslam dini aile kurmadan önce aile kurumuna yönelik bazı tedbirlerden bahsetmiştir ki, bunların ilki eş seçimidir. Ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için öncelikle uygun eş seçimi önemlidir. İslam dinine göre eş seçiminde kişisel planda ahlaklı olmak, ön plana çıkar. İkinci husus, eşler arasındaki denklidir. İslam, evlenecek çiftler arasında soy/nesep, diyanet ve mal gibi belli konularda denkliğin bulunmasını uygun görmüştür. Çiftlerin arasında maddi imkanlar, sağlık ve sosyal statü gibi konularda büyük farkların olmaması gerektiği, özellikle hadislerde, eşler arası uyum ailenin devamlılığı için tavsiye edilmiştir (Çolak, 2016: 109-110).

İslam dinindeki aileyi kurma ve onu korumaya yönelik tedbirlerden biri de ailelerin rızasının alınması ve eş seçimindeki istişaredir. Çünkü evlilik tek başına olacak bir olay değildir, evlilik eşlerin şahsı ile ilgili olduğu gibi aynı zamanda ailelerle de ilgilidir. Evlilik

sadece eşleri birbirine bağlayan bir bağdan ibaret olmayıp eşleri ailelere ve iki aileyi de birbirine bağlar. Bundan dolayı, evlilik kararı verilirken bu karara tarafların velilerin de dahil edilmesi, iki tarafın da mutlu olmaları adına yerinde olacaktır. Sağlıklı bir evliliğin yapılması ve devam ettirilebilmesi için İslam dininin tavsiye niteliğindeki bazı hususları cümlesinden olarak; evlenecek çiftlerin birbirlerini iyice tanımaları, nikahta alenilik, evlenmenin hükmü yani eşine zulüm yapacağından korkan ve aile hukukuna riayet edememe endişesi taşıyan kimselerin evlenmemesi konusu, düğün masraflarında itidalli olmak ve evlenemeyecek gençlere evlenebilmeleri için iş veya ekonomik anlamda destek sağlamak konuları hakkında açıklık getirilmiştir (Çolak, 2016:113-122).

Aile kurma ve aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için İslam dininin tavsiye ettiği bir takım ahlaki ve hukuki ilkeler vardır. Aile hayatının mutlu ve huzurlu sürebilmesi için çiftlerden her biri diğerine karşı davranışlarında empati ile hareket etmelidir. Eşler birbirleriyle güzel geçinmeli ve bu konuda fedakar olmalıdırlar. Hayatta karşılaştıkları zorluklar karşısında birbirlerine destek vermeli ve birbirlerinin teselli kaynağı olmalıdırlar. Muhabbet ve saygı bir evliliğin olmazsa olmazıdır, sevgi ve saygı karşılık bulunca gösterilen ve çoğalan unsurlardır. Eşler birbirini sevmeli ve saygı duymalı birbirlerine karşı gösterdikleri bu sevgi ve saygıyı her biri diğerinin aile ve yakınlarına da göstermelidir. Kendimize yapılmasını istediğimiz şeyi başkalarına da yapmalıyız, çünkü sevgi de nefrette karşılıklı olan duygulardır. Aile kurumundaki en önemli unsur, sadakat ve güvendir. Evliliğin sağlıklı ve huzurlu bir şekilde doğruluk üzere devam edebilmesi için güveni zedeleyecek söz ve davranışlardan sakınmak gerekir. Çiftler birbirlerinin kusurunu başkalarının yanında dile getirmemeli, eşini mahcup etmemelidir, “Kadınlar sizin için, sizde onlar için bir elbise gibisiniz” ayeti bu açıdan önemlidir. Hz. Muhammed (s.a.v) aldığı pek çok kararda eşleri ile istişare ederdi, sünnette önemi vurgulanan istişarenin evlilikte de uygulanması eşlerin birbirine verdiği değer açısından çok önemlidir, bunun uygulanması eşler arası muhabbeti artıracaktır (Çolak, 2016:123-125).

Aile kurumunun sürekliliği sevgi, saygı, yardımlaşma, iltifat, iki tarafında insafli olması ve birbirlerine karşı adil/adaletli davranışlarıyla mümkündür. Bu etmenler huzur ve mutluluğun devamlılığı için önemli unsurlardır. İslam dini aile kurumunu tehdit eden bazı etkenleri yasaklamıştır. Aileyi korumaya yönelik tedbirlerden en önemlisi, bireyin aklını örten aile içi şiddetin ortaya çıkmasına, ailelerin dağılmasına sebep olan alkol ve uyuşturucu kullanımınıdır. Bir diğeri bireyleri altından kalkamayacakları şekilde borç batağına sürükleyen, ekonomik anlamda aileyi çöküşe götüren ve pek çok ailenin dağılmasına sebep olan kumar illetidir. Aile kurumuna çok büyük zarar veren ve dağılmasına neden olan içki, kumar, uyuşturucu ve bunlarla bağlantılı olarak faizin her çeşidi İslam’da haram kılınmıştır (Çolak, 2016:129-133).

Türk İslam toplumunda büyük bir öneme sahip olan aile kurumunun iki ögesi olan anne ve baba yine çok büyük öneme sahip devlet ve vatan kavramlarıyla özdeşleştirilmiştir. Aile kurumunun kutsal olması anlayışının gereği olarak çocuklar da cennetten bir meyve olarak tabir edilmiştir. Bundan dolayı aile kurumunun yapısının sağlam tutulması için çalışmalar yapılmaktadır. Sanayileşme ve bunun sonucunda meydana gelen hızlı kentleşmeyle beraber köyler boşalmış, aile ve toplumun yapısında değişimler meydana gelmiş bu değişimlerle beraber çok çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Modernite ile beraber farklı grup ve akımlar türemiş, bunların toplumu etkilemesi sonucu anne babanın rolleri değişmiş, cinsel tercihler farklılaşmış, nikahsız beraberlikler şeklinde gayri meşru ilişkiler çoğalmıştır. Tüm bu olumsuzlukların sonucunda zedelenen aile yapısını korumak için Diyanet İşleri Başkanlığı

tarafından 2002 yılında Aile ve Dini Rehberlik Büroları kurulmuş, yapılan uygulamalardan olumlu geri dönüşler alınması sonucunda 2006 tarihinden itibaren uygulama alanları genişletilmiştir. Çünkü manevi yardım ve rehabilitasyon sağlanamayan ailelerde, davranışların bozulması, ahlaki çöküntünün meydana gelmesi, ruh sağlığının bozulması kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle ahlaki erdemlerin yok olması manevi destek çalışmalarıyla iyileştirilebilir görünmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların konu başlıkları şöyledir: Aile içerisinde bulunan sorunlar, boşanma oranlarındaki yükselme, çocuk yapmak istenmemesi ve kürtaj, boşanma sonucunda meydana gelen kadın cinayetleri, eşler arasında denkliğin bulunmaması ve sosyo-kültürel farklılıktaki uyuşmazlıklar, meşru olmayan birliktelikler, aileden kopamama, iş hayatının yoğunluğu, kariyer planlamaları ve hayat standartlarını eksiltmemeye gibi konular evlilikte yaşanan problemlerden bazılarıdır (Taş, 2023: 14-17).

Çiftler arasındaki sorunlar zamana göre farklılık gösterse de üzerinde durulması gereken nokta, aile kurumunun ayakta kalmasını sağlamak olmalıdır. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olan aile kurumunun, zamanın her evresinde insanları ve toplulukları ilgilendiren bir yapı olduğu için, bu konuyla ilgili hem yasal düzenlemeler, hem toplumsal düzenlemeler yapılmıştır. İlahi iradenin tasarrufuyla kurulan aile kurumu içerisinde sevgi ve huzurun hakim olduğu bir yapı olarak devam edebilmesi için çiftlerin hak ve sorumlulukları Kur'an ve Sünnet'in emir ve tavsiyeleriyle ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu hak ve sorumluluklar hem hukuki olarak hem de ahlaki ilkeler şeklinde tespit edilmiştir. Hukukla kurulan aile birliğinin sürdürülmesinde ahlak ilkelerinin daha büyük öneme sahip olduğu görülmektedir (Çolak, 2016:134). Aile kurumunda yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri şöyle ifade edilebilir: Ailenin korunması için, eşlerin aileleri de üzerlerine düşen görevi yerine getirmelidirler. Günümüz sosyolojik şartları göz önünde bulundurularak aile kurumunun korunması için, aile içi sorunlarda uygulanan arabuluculuk sisteminin yanında, İslam dininde uygulama örnekleri mevcut olan aile hakemliği uygulaması da hayata geçirilebilir (Kaşdibi & Yılmaz, 2022: 662). Boşanmada etkili bir faktör olan ekonomik sıkıntılar, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının yardımıyla ailelere iş veya maddi destek sağlanarak giderilebilir. Sorunların çözümünde hukuksal kararlar ve polisiye tedbirler çoğu zaman işleri daha da zorlaştırmakta, aile içi problemler ailenin mahremiyeti korunarak aile içinde çözülmeye çalışılmalıdır. Aile kurumunun huzurlu bir şekilde devam edebilmesi için devlet ve gönüllü kuruluşlar tarafından eşler, manevi bir rehabilite sürecinden geçirilmeli ve evlilikle ilgili eğitim almaları sağlanabilmelidir. Sonuç olarak, birey başka bir bireyle ilişkisinde ve bu ilişkiyi derinleştiren sürekli ve kalıcı yaşam birlikteliğinde var olup gelişmekte, sevgi de bu devamlı, kalıcı ilişkinin başlıca taşıyıcısı olmaktadır. Evlilik ve aile kurumu, sevgi ilişkisinin hayata geçirilme seçeneklerinden biri olarak değerlendirilmeli ve onu korumaya yönelik çaba sarf edilmelidir.

Kaynakça

- Bayar, M. (2011). İslam aile hukukunda karı-koca arasında meydana gelen anlaşmazlıklara önerilen çözümler. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, V, 1308-9633.
- Cansel, E. (1969-1970). Sosyal devlet ve aile. *Ankara H. F. 1969-1970 yılını açış dersi*, 11-21.
- Çolak, A. (2016). İslâm'da aile kurumunu korumaya yönelik tedbirler. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Bahar*, 7(1) 105-137
- Eşmeli, İ. (2017). Semavî dinlerde aile. (içinde) Aile ve modernite (ed. S, Aybey. & M, Akın.& T, Ashyrov.) Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.

Kapancı, B.& Başoğlu, B.& Serozan, R. (2016). Aile hukukunun özellikleri, ilkeleri ve gelişimi. *İKÜHFD*, 15 (2), 531-560.

Kaşdibi, A. & Yılmaz, S. (2022). İslam aile hukukunda aile hakemliği ve günümüzdeki aile problemlerinin çözümünde uygulanabilirliği. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 641-668.

Taş, M. (2023). *Türkiye'deki Manevi Danışmanlık Hizmetleri ve Alanları.*(Dönem Projesi). Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.